

Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri ile Aile İşlevlerinin İncelenmesi*

Fatma Ebru İKİZ**
Canan YÖRÜK***

Özet

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu araştırmanın modeli ilişkisel tarama yöntemidir. Araştırmanın örneklemi 2010-2011 eğitim öğretim yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde son sınıfta öğrenim gören 206 kız (%58.9) ve 144 erkek (%41.1) olmak üzere toplam 350 öğretmen adayından oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında Genel Öz-Yeterlik Ölçeği (GÖYÖ), Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS 19,0 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre öz-yeterlik ve aile değerlendirme alt ölçek puanlarına yönelik karşılaştırmalarda Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri, ayrıca değişkenler arasındaki ilişkileri saptamak için Spearman Brown Korelasyon Analizi tekniği kullanılmıştır. Sonuçlar, genel öz-yeterlik düzeyleri yüksek olan öğretmen adaylarının aile işlevlerinin daha sağlıklı olduğunu; cinsiyetin, yaşamın büyük bölümünün geçirildiği yerin, ailenin aylık gelir düzeyinin öğretmen adaylarının aile işlevleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öz-yeterlik, aile işlevleri, öğretmen adayı.

* Bu makale Fatma Ebru İkiz danışmanlığında yürütülen “Öğretmen Adaylarının Öz-yeterlik Düzeyleri ile Aile İşlevlerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

*** Arş. Gör., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

The Investigation of Self-Efficacy Levels and Family Functions of Teacher Trainees

Abstract

The purpose of this research is to examine teacher trainees' levels of self-efficacy and family functions. This research is based on relational screening model. The study group consisted of 206 female (58.9%) and 144 male (41.1%) totally 350 students from different departments of Buca Faculty of Education at Dokuz Eylül University in 2010-2011 academic year. "Family Assesment Device", "General Self-Efficay Scale" and "Personel Information Form" which was developed by the researcher were used to collect data. To analyze the data, SPSS 19,0 program was used. To analyze the relationship between levels of self- efficacy, family functions and the other variables according to demographic properties of participants Mann Whitney U and Kruskall Wallis H tests and also to determine correlative relationships between variables Spearman Brown correlation technique were used. Results showed that, teacher trainees who have high levels of general self-efficacy have healthier family functions; gender, mostly lived place and families monthly income levels have effects on the family functions of teacher trainees.

Key words: Self-efficacy, family functions, teacher trainee.

Giriş

Kişiler zaman zaman kendilerini yetersiz hissetmekte, karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelemeyeceklerini düşünmektedirler. Bu duygu ve düşüncelerin, kişilerin algıladıkları öz-yeterlik düzeylerinden ve ailelerinin işlev düzeylerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Öz-yeterlik kavramını literatüre kazandıran Bandura (1994) "kişinin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı olarak yapma kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısı" olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda bir kişi bir işin gerektirdiği becerilere sahip olmasına rağmen, o işi yapabileceğine dair düşük düzeyde yeterlik inancına sahip ise, onun o işte başarısız olabileceği dikkati çekmektedir. Bir kişinin

kendine ilişkin inançlarının onun yaşama bakışını değiştirebileceği ileri sürülmektedir. Öz-yeterliğin gelişiminin çocuğun ilk deneyimlerini yaşadığı bebeklik çağından başladığı, daha sonra okul çağı, ergenlik çağı ve yetişkinlik yaşantılarını izlediği ve son olarak ileri yaşlardaki öz-yeterliğe kadar yaşam boyu devam ettiği belirtilmektedir (Bandura, 1994).

Bir insanın büyüme sürecini nasıl geçirdiğinin onun nasıl bir kişi olacağını belirlediği (Freud, 1938) ve sosyalleşme sürecinin temelinde kişinin yer aldığı ailenin, gelişiminin ilk çevresi olduğu (Erikson, 1950) bilinmektedir. İnsanın yaşamının üzerinde, hayatın sonuna kadar etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, hem ekonomik ve toplumsal yönleriyle hem de ruhsal gelişim ve davranışlar açısından onu biçimlendirip yönlendirmektedir (Yavuzer, 1996).

İnsanın kendisini saran fiziki ve sosyal çevreye uyum savaşını vermesinde anne ve babası en büyük destekçileridir (Yavuzer, 2004). Çocuk, kendini ifade edebilmeyi, kendini yöneten bir kişi olabilmeyi ailesinden öğrenir. Bu öğrenme süreci içinde, onun, sevgiye, güvene yani çevresindekilere inanmaya, aynı zamanda bağımsızlığa, diğer bir ifadeyle büyüdükçe bazı şeyleri kendi başına yapabilmeye ihtiyacı vardır (Aydoğmuş ve ark. 1999).

Aile işlevleri, aileyi oluşturan kişilerin bir arada nasıl bulduklarını ve onları birbirlerine neyin bağladığını açıklamaktadır. Bir ailenin yerine getirdiği yedi işlevi olduğu ileri sürülmekte olup; bu işlevler ekonomik ihtiyaçları karşılamak, statü sağlamak, çocukların eğitimini planlamak, din eğitimi vermek, boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirlerini korumaları ve karşılıklı sevgi ortamı yaratmak olarak ayrıştırılmakta ve incelenmektedir (Ogburn, 1963). Aile bir sistem olarak ele alındığında sağlıklı ve sağlıklı aile olmak üzere iki ayrı sistem olarak incelenmektedir. Sağlıklı ailelerde çok az problem olduğu ve normal şartlarda işlevlerini iyi yerine getirdikleri belirtilmektedir (Frude, 1991). Sağlıklı ailelerde ise her çocuğun kendine özgü bir kişiliği olduğu; kapasitesi, yetenekleri, doğal eğilimleri ve ilgileri yönünden farklı olabileceği; gelişiminin ve yönlendirilmesinin bu doğrultuda olması gerektiğinin bilinmediği ve kabul edilmediği, bu nedenle çocukların önceden belirlenmiş kalıplar içine sokulmaya çalışıldığı belirtilmektedir (Demirsar, 1992). Her iki aile sistemi içinde yetişen kişilerin öz-yeterliklerinin, ailelerin ortaya koyduğu işlevlerden ve ortaya koyuş şekillerinden etkilendiğine inanılmaktadır.

Öz-yeterliğin gelişiminde kimlerle ilişkide bulunulduğu ve kurulan ilişkilerin niteliği etkili olmaktadır. Çocukların ailelerinden sonra en fazla

ilişki içinde buldukları kişiler ise öğretmenleridir. Öğretmenlerin öz-yeterliğinin öğrenci başarısı ile (Caprara ve ark. 2006; Gibson ve Dembo, 1984; Goddard ve dig. 2000; Ross, 1992), öğrenci motivasyonu ile (Midgley ve ark., 1989; Woolfolk ve ark., 1990) ve öğrenci öz-saygısı ile (Cheung ve Cheng, 1997) ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Çalışma sonuçlarında öz-yeterliği yüksek ve düşük olan öğretmenler arasında yeni yöntemler kullanma, öğrenme zorluğu çeken öğrencilere dönütler verme gibi konularda davranış farklılıklarının olduğu ve bunun da öğrenci motivasyonu ve başarısını etkilediği ifade edilmektedir (Yılmaz ve ark. 2004a). Bandura (2005)'ya göre, farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda öz-yeterlik kavramının kişilerin motivasyon seviyesi, sosyal bilişsel fonksiyonları, duygusal iyi oluşları ve performans başarıları üzerinde önemli derecede katkıda bulunduğu kanıtlanmaktadır. Olumlu öz-yeterlik beklentisinin motivasyonu artırdığı, yeni ve zor görevlerle basa çıkabilmeyi sağladığı ve kişiyi çaba harcamaya istekli kıldığı; olumsuz öz-yeterlik beklentisinin ise kişinin kendi iradesi ile davranamamasına ya da yapılan bir işi sonuçlandırmadan bırakmasına neden olabildiği belirtilmektedir (Yılmaz ve ark. 2004; Bıkmaz, 2004; Çapri ve Kan, 2006).

Öğretmenlerin öz-yeterlikleri ve öğretmenlerin öğrencilerinin öz-yeterlik inançlarına etkisi kapsamında yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmen adaylarının sahip oldukları genel öz-yeterlik algısının ileriki meslek yaşamlarında nasıl bir performans sergileyebilecekleri ve verimlilikleri açısından önemli öngörülere yol açabileceği düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının aile işlevlerinin ve bu işlevlerin onların öz-yeterlik düzeyleri ile etkileşiminin ortaya konması sayesinde kendilerini geliştirmeleri açısından onlara bir farkındalık yaratacağı, ayrıca öğretmen yetiştiren akademisyenlerin uygulamalarına ve öğretmen yetiştirme eğitim programlarına yönelik önleyici ve gelişimsel önerilere ışık tutacağına inanılmaktadır. Öğretmen adaylarının kişisel ve mesleki gelişim yaşadıkları zaman dilimi olan üniversite yıllarında, özellikle son yıllarında, sahip oldukları öz-yeterlik algısının ve aile işlevlerinin bu algıyla etkileşiminin belirlenmesinin, onların ileride nasıl işlev gösteren bir aile yapısı kuracaklarına ilişkin ve ilerideki öğrencilerine nasıl bir rol modeli olacaklarına ilişkin fikir verici olacağına inanılmaktadır.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu değişkenler, öğretmen adaylarının cinsiyetleri, yaşamlarının büyük

bölümünü geçirdikleri yerleşim birimleri ve ailelerinin gelir düzeyleri olarak ele alınmaktadır. Türkiye’de konu ile ilgili literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında gerek aile işlevleri gerekse öz-yeterlik konularında yapılan çalışmaların son dönemde artış gösterdiği görülmektedir. Ancak bu çalışmada ele alınan her bir değişkenle ilgili ayrı ayrı pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen, bu iki değişkenin birbirleriyle incelenmemiş olduğu dikkati çekmektedir.

Bu çalışmanın evrenini Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Öğretmen adayları hem rol modeli olacakları için hem de eğitim vererek yeni nesillerin gelişmesinde etki yaratacakları için öncelikle onların öz-yeterliklerinin ve onların aileleri ile ilişkilerini nasıl algıladıklarının araştırılması önemli görülmektedir. Bu vesile ile çalışmanın öğretmen adaylarının eğitim süreçlerine ve kendilerini geliştirmelerine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevleri arasında çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yerleşim birimi, gelir düzeyi) göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

Alt Problemler

1. Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Cinsiyete göre, öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevleri farklılaşmakta mıdır?
3. Yaşamın büyük bölümünün geçirildiği yere göre, öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevleri farklılaşmakta mıdır?
4. Ailelerinin aylık gelir düzeyine göre, öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevleri farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Bu çalışma ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. İlişkisel araştırmalar iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinde öğrenimlerini sürdüren 206'sı (%58,9) kız ve 144'ü (%41,1) erkek olmak üzere "seçkisiz örnekleme yöntemi"yle seçilmiş toplam 350 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Yaşamın büyük bölümünün geçirildiği yer ve gelir düzeyine ilişkin örnekleme tanıtıcı bulgular incelendiğinde, öğretmen adaylarının 168'inin (%48) yaşamının büyük bölümünü büyük şehirde, 118'inin (%33,7) küçük şehirde, 28'inin (%8) kasabada ve 36 'sının (%10,3) köyde geçirdiği; 82'sinin (%23,4) ailelerinin aylık 500-999 TL, 104'ünün (%29,7) 1000-1499 TL, 86'sının (%24,6) 1500-1999 TL, 78'inin (%22,3) 2000 TL ve üstü gelirleri olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verileri toplamak için Genel Öz-Yeterlik Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

a) Genel Öz-Yeterlik Ölçeği

Bu araştırmada katılımcıların genel öz-yeterlik algılarının düzeyini tespit etmek için, Jerusalem ve Schwarzer tarafından 1979 yılında geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Yeşilay (1993) tarafından yapılmış olan Genel Öz-yeterlik Ölçeği kullanılmaktadır. Ölçekte "Yeni bir durumla karşılaştığımda ne yapmam gerektiğini bilirim" ya da "Bana karşı çıktığımda kendimi kabul ettirecek çare ve yolları bulurum" gibi on ifade yer almaktadır. Ölçeğin puan aralığı teorik olarak 20 ile 80 arasında değişmektedir. Yüksek puan bireyin öz-yeterlik düzeyinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Sahranç (2007) tarafından yapılan Genel Öz-Yeterlik Ölçeğinin geçerlilik çalışmasında ölçekte yer alan maddelerin faktör yüklerinin ,55 ile ,74 arasında değişen değerlerle tek bir faktör altında toplandığı ve söz konusu tek faktörün toplam varyansın %40.075'ini açıkladığı ifade edilmektedir.

Literatüre bakıldığında Genel Öz-Yeterlik Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının, 76 ile 90 arasında değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır (Scholz ve diğerleri). Bu çalışmada, Genel Öz-Yeterlik Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,88 olarak saptanmıştır.

b) Aile Değerlendirme Ölçeği

Aile Değerlendirme Ölçeğinin, Brown Üniversitesi ve Buttler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirildiği ve ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirip getirmediğini ortaya çıkarmak amacıyla kullanıldığı belirtilmektedir. Epstein, Baldwin ve Bishop tarafından 1983 yılında geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan ölçeğin, Bulut (1989) tarafından Türkçeye uyarlandığı bilinmektedir. Ölçek problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler olmak üzere 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek maddeleri "Aile üyeleri birbirlerine hoşgörülü davranırlar" gibi sağlıklılığa veya "Evde dertlerimizi, üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz" gibi sağlıksızlığa işaret etmektedirler. Ölçek puanları 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişmektedir. 2.00'nin üzerindeki puan ortalamaları aile işlevlerinde sağlıksızlık, 2.00'nin altındaki puan ortalamaları aile işlevlerinde sağlıklılık belirtmektedir (Bulut, 1990).

Puan değişmezliği konusundaki güvenirlik çalışması için ölçeğin 45 kişilik bir gruba on beş gün arayla iki kez uygulandığı ve yapılan ön test-son test uygulaması sonunda ölçeğin güvenilir olduğu belirtilmektedir. İki uygulama arasındaki ön-son test güvenirlik katsayısı, 66 (problem çözme) ve 76 (duygusal tepki verebilme) arasında değişmektedir (Bulut,1990).

c) Kişisel Bilgi Formu

Bu formda örneklemin sosyo-demografik açıdan özelliklerinin saptanması amacıyla, literatür taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda cinsiyet, en çok yaşanan yer, ailenin ekonomik durumu değişkenlerine yer verilmektedir.

Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Verilerin analizi "SPSS for Windows 19.00" programıyla yapılmıştır. Bütün analizler sosyal bilimlerde tercih edilen 0,05 anlam düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde ortalama, standart sapma ve veri seti normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Bu çerçevede ortalamalar arasında farkın olup olmadığının test edilmesi için Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Korelasyon analizi için ise Spearman Brown Korelasyon tekniği kullanılmıştır. Manidarlık düzeyi 0,01 olarak alınmıştır.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan“Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Genel Öz-Yeterlik Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişki

Alt Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Genel Öz-Yeterlik	1								
Aile Değerlendirme	-,264**1								
Problem Çözme	-,287**	,788**1							
İletişim	-,229**	,898**	,708**1						
Roller	-,204**	,805**	,579**	,633**1					
Duygusal Tepki Verebilme	-,199**	,820**	,574**	,749**	,536**1				
Gereken İlgiyi Gösterme	-,003	,333**	,022	,245**	,259**	,234**1			
Davranış Kontrolü	-,221**	,609**	,410**	,446**	,478**	,423**	,164**1		
Genel İşlevler	-,231**	,935**	,734**	,831**	,708**	,766**	,227**	,490**1	

**p<.0,01 *p<.0,05

Tablo-1’de görüldüğü üzere, öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik düzeyi ile aile değerlendirme ölçeği toplam puan düzeyleri arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır (r=,264, p<.01).

Öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik düzeyi ile aile değerlendirme ölçeği alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, gereken ilgiyi gösterme alt boyutu (r=,003, p>.05) dışında bütün alt boyutlar ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu ilişki düzeyleri sırasıyla problem çözme (r=,287, p<.01), iletişim (r=,229, p<.01), roller (r=,204, p<.01), duygusal tepki verebilme (r=,199, p<.01), davranış kontrolü (r=,221, p<.01), genel işlevler (r=,231, p<.01) olarak bulunmuştur.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Cinsiyete göre, öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevleri farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri ile Aile İşlevlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Genel Öz-Yeterlik	Kız	206	170,09	35038,50	13717,500	,230
	Erkek	144	183,24	26386,50		
ADÖ Toplam	Kız	206	160,14	32988,00	11667,000	,001**
	Erkek	144	197,48	28437,00		
Problem Çözme	Kız	206	170,13	35047,50	13726,500	,234
	Erkek	144	183,18	26377,50		
İletişim	Kız	206	163,30	33640,00	12319,000	,007*
	Erkek	144	192,95	27785,00		
Roller	Kız	206	163,78	33739,00	12418,000	,009*
	Erkek	144	192,26	27686,00		
Duygusal Tepki Verebilme	Kız	206	155,75	32084,00	10763,000	,000**
	Erkek	144	203,76	29341,00		
Gereken İlgiyi Gösterme	Kız	206	168,83	34778,00	13457,000	,136
	Erkek	144	185,05	26647,00		
Davranış Kontrolü	Kız	206	162,80	33536,50	12215,500	,005*
	Erkek	144	193,67	27888,50		
Genel İşlevler	Kız	206	161,39	33247,00	11926,000	,002*
	Erkek	144	195,68	28178,00		

**p<0.001 *p<.0.05

Tablo-2'de genel öz-yeterlik ölçeğinden alınan puanların sıra ortalamalarına bakıldığında, cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının genel öz yeterlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (U=13717,5; p=0,23).

Aile değerlendirme ölçeği toplam puanların sıra ortalamalarına bakıldığında cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının aile işlevleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (U=11667,0; p=,001). Erkek öğretmen adaylarının sıra ortalamalarının (sıra ort:197,48; n:144) kız öğretmen adaylarının sıra ortalamalarından (sıra ort:160,14; n:206) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Aile değerlendirme ölçeğinin problem çözme alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının problem çözme değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (U=13726,5; p=,234).

Aile değerlendirme ölçeğinin iletişim alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının iletişim değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (U=12319,0; p=,007). Erkek öğretmen adaylarının ortalamalarının (sıra ort:192,95; n:144), kız öğretmen adaylarının ortalamalarından (sıra ort:163,30; n:206) yüksek olduğu saptanmıştır.

Aile değerlendirme ölçeğinin roller alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının roller değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (U=12418,0; p=,009). Erkek öğretmen adaylarının ortalamalarının (sıra ort:192,26; n:144), kız öğretmen adaylarının ortalamalarından (sıra ort:163,78; n:206) yüksek olduğu saptanmıştır.

Aile değerlendirme ölçeğinin duygusal tepki verebilme alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının duygusal tepki verebilme değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (U=10763,0; p=,000). Erkek öğretmen adaylarının ortalamalarının (sıra ort:203,76; n:144), kız öğretmen adaylarının ortalamalarından (sıra ort:155,75; n:206) yüksek olduğu saptanmıştır.

Aile değerlendirme ölçeğinin gereken ilgiyi gösterme alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında, cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının gereken ilgiyi gösterme değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (U=13457,0; p=,136).

Aile değerlendirme ölçeğinin davranış kontrolü alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında, cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının davranış kontrolü değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (U=12215,5; p=,005). Erkek öğretmen adaylarının ortalamalarının (sıra ort:193,67; n:144), kız öğretmen adaylarının ortalamalarından (sıra ort:162,80; n:206) yüksek olduğu saptanmıştır.

Aile değerlendirme ölçeğinin genel işlevler alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında cinsiyete göre kız ve erkek öğretmen adaylarının genel işlevler değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (U=11926,0; p=,002). Erkek öğretmen adaylarının ortalamalarının (sıra ort:195,68; n:144), kız öğretmen adaylarının ortalamalarından (sıra ort:161,39; n:206) yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan "Yaşamın büyük bölümünün geçirildiği yere göre, öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri

ile aile işlevleri farklılaşmakta mıdır?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3'te verilen, genel öz-yeterlik ölçeğinden alınan puanların sıra ortalamalarına bakıldığında, yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yerleşim birimine göre öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($X^2=2,070$; $p=0,558$).

Aile değerlendirme ölçeği toplam puanların sıra ortalamalarına bakıldığında yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yerleşim birimine göre öğretmen adaylarının aile işlevleri değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($X^2=4,779$; $p=0,189$).

Aile değerlendirme ölçeği alt boyutları sıra ortalamalarına bakıldığında sadece duygusal tepki verebilme alt boyutunda yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yerleşim birimine göre öğretmen adaylarının aile işlevleri değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($X^2=8,875$; $p=0,031$). Yaşamlarının büyük bölümünü küçük şehir (sıra ort:184,81; n:118) veya köyde (sıra ort:206,46; n=40) geçirmiş olan öğretmen adaylarının sıra ortalamalarının, yaşamlarının büyük bölümünü büyük şehirde geçirmiş olan öğretmen adaylarının sıra ortalamalarından (sıra ort:159,70; n:161) yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri ile Aile İşlevlerinin Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Yerleşim	n	Sıra Ort.	X ²	p	Anlamlı Fark
Genel Öz-Yeterlik	Büyük Şehir	161	188,15	4,779	,189	
	Küçük Şehir	118	166,42			
	Kasaba	31	162,60			
	Köy	40	161,35			
ADÖ Toplam	Büyük Şehir	161	169,23	2,070	,558	
	Küçük Şehir	118	176,28			
	Kasaba	31	181,10			
	Köy	40	194,09			
Problem Çözme	Büyük Şehir	161	166,67	5,695	,127	
	Küçük Şehir	118	172,92			
	Kasaba	31	206,77			
	Köy	40	194,40			

İletişim	Büyük Şehir	161	167,66	3,149	,369	
	Küçük Şehir	118	178,17			
	Kasaba	31	176,24			
	Köy	40	198,61			
Roller	Büyük Şehir	161	178,21	3,159	,368	
	Küçük Şehir	118	176,06			
	Kasaba	31	146,10			
	Köy	40	185,70			
Duygusal Tepki Verebilme	Büyük Şehir	161	159,70	8,875	,031*	Büyük Şehir < Küçük Şehir < Büyük Şehir < Köy
	Küçük Şehir	118	184,81			
	Kasaba	31	182,19			
	Köy	40	206,46			
Gereken İlgiyi Gösterme	Büyük Şehir	161	185,49	3,076	,380	
	Küçük Şehir	118	168,44			
	Kasaba	31	161,52			
	Köy	40	166,95			
Davranış Kontrolü	Büyük Şehir	161	174,97	4,489	,213	
	Küçük Şehir	118	164,23			
	Kasaba	31	189,02			
	Köy	40	200,40			
Genel İşlevler	Büyük Şehir	161	169,08	1,953	,582	
	Küçük Şehir	118	176,80			
	Kasaba	31	194,18			
	Köy	40	183,05			

*p<.05 sd:3

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan "Ailelerinin aylık gelir düzeyine göre öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevleri farklılaşmakta mıdır?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri ile Aile İşlevlerinin Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Aylık Gelir	n	Sıra Ort.	X ²	p	Anlamlı Fark
-------------	---	-----------	----------------	---	--------------

Genel Öz- Yeterlik	500-999	82	179,26	3,937	,268	
	1000-1499	104	172,92			
	1500-1999	86	160,72			
	2000 ve Üstü	78	191,29			
ADÖ Toplam	500-999	82	191,23	4,903	,179	
	1000-1499	104	182,41			
	1500-1999	86	164,66			
	2000 ve Üstü	78	161,71			
Problem Çözme	500-999	82	199,29	12,797	,005*	500-999 >1500- 1999 500-999 > 2000 ve Üstü 1000-1499 >1500- 1999 1000-1499 >2000 ve Üstü
	1000-1499	104	188,41			
	1500-1999	86	156,79			
	2000 ve Üstü	78	153,91			
İletişim	500-999	82	192,77	7,227	,065	
	1000-1499	104	185,86			
	1500-1999	86	159,35			
	2000 ve Üstü	78	161,33			
Roller	500-999	82	169,09	,618	,892	
	1000-1499	104	180,38			
	1500-1999	86	177,18			
	2000 ve Üstü	78	173,88			
Duygusal Tepki Verebilme	500-999	82	197,30	10,243	,017*	500-999 >1500- 1999 500-999 > 2000 ve Üstü 1000-1499 > 2000 ve Üstü
	1000-1499	104	186,26			
	1500-1999	86	160,69			
	2000 ve Üstü	78	154,56			
Gereken İlgiyi Gösterme	500-999	82	182,15	6,941	,074	
	1000-1499	104	156,86			
	1500-1999	86	173,96			
	2000 ve Üstü	78	195,06			

Davranış Kontrolü	500-999	82	183,52	3,179	,365
	1000-1499	104	181,02		
	1500-1999	86	176,95		
	2000 ve Üstü	78	158,11		
Genel İşlevler	500-999	82	194,80	5,112	,164
	1000-1499	104	177,82		
	1500-1999	86	166,48		
	2000 ve Üstü	78	162,06		

*p<.005 sd:3

Tablo 4'te görüldüğü üzere, genel öz-yeterlik ölçeğinden alınan sıra ortalamalarına bakıldığında, gelir düzeyine göre öğretmen adaylarının genel öz yeterlik değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($X^2=3,937$; $p=0,268$).

Aile değerlendirme ölçeğinin problem çözme alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında 500-999TL ve 1000-1499TL gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamaları ile 1500-1999TL ve 2000TL ve üstü gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($X^2=12,797$; $p=0,005$). 500-999TL gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamaları (sıra ort:199,29; n:82) ile 1000-1499TL gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamalarının (sıra ort:188,41; n:104), 1500-1999TL gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamalarından (sıra ort:156,79; n:86) ve 2000TL ve üstü gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamalarından (sıra ort:153,91; n:78) yüksek olduğu saptanmıştır.

Aile değerlendirme ölçeğinin duygusal tepki verebilme alt boyutundan alınan sıra ortalamalarına bakıldığında 500-999TL gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamalarının, 1500-1999TL ve 2000TL ve üstü gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($X^2=10,243$; $p=0,017$); 1000-1499TL gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamalarının 2000TL ve üstü gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının sıra ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($X^2=10,243$; $p=0,017$).

Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada öğretmen adaylarının aile işlevleri sağlıklı hale geldikçe öz-yeterlik düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Bandura (1994)'ya göre hayat boyu öz-yeterlik gelişimini etkileyen bazı faktörlerden biri de ailedir. Bireyler yapabileceklerinin farkına ancak uygulayarak varabilirler. Fiziksel ve sosyal yeterliliklerini, mantık ve dil becerilerini geliştirmek zorundadırlar. Bunları yapabilmeye aktivitelerin, uykunun, boş zaman değerlendirme yollarının önemi büyüktür. Öz-yeterliği geliştirmede ailenin bu olanakları sunması veya ne şekilde sunduğu çok önemlidir. Bu nedenle, ailelerin bireylerin öz-yeterlik algısını geliştirme konusunda önemli bir etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Roosa'ya göre (1993) ilişkileri güçlü aileler, çocuklarına problem çözme becerisini öğreterek, eleştirel olmayan olumlu destek vererek, birlikte olma duygusunu sağlayarak onların güçlüklerle baş edebilme davranışını öğrenmelerine yardımcı olurlar. Evde öğrenilen değerler ve beceriler bireylere yaşamlarını şekillendirme gücü sağlar.

Lian ve Lin'in (2010) çalışmalarında da aile işlevselliğinde meydana gelen olumlu gelişmelerin kişilerin öz-yeterlik düzeyinde olumlu şekilde yükselmeye aksi durumun ise öz-yeterliğin düşmesine neden olduğu belirtilmektedir.

Bu çalışmanın bulguları Bandura (1994), Roosa (1993) ve Lian ve Lin'in (2010) görüşleriyle uyumluluk göstermektedir. Aile üyeleri arasında problemlerin çatışmasız çözümlendiği, iletişimin etkili olduğu, aile üyelerinin sorumluluklarını yerine getirdiği, duyguların açıkça ifade edilebildiği, davranışların kontrol edilebildiği, genel olarak sıcak ilişkilerin var olduğu ve tüm işlevlerin sağlıklı olarak yerine getirildiği ortamlarda öğretmen adaylarının algıladığı öz-yeterlik düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci alt probleminin bulgularında öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu bulgu McKenzie (1999), Yaman, Koray ve Altınçekiç (2004), Vardarlı (2005), Biçer (2009) ve Telef ve Karaca'nın (2011) cinsiyete göre genel öz-yeterlik alt boyutunun anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulgusuyla uyumludur. Ancak literatürde erkeklerin öz-yeterliklerinin kızların öz-yeterliklerinden daha yüksek olduğunu (Çetin, 2007; Aydın, 2011) ve kızların öz-yeterliklerinin erkeklerin öz-yeterliklerinden daha yüksek olduğunu (Willemse, 2008) saptayan çalışmalar da bulunmaktadır.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre öz-yeterlikleri arasında fark bulunmamasının, günümüzde ailelerin cinsiyet ayrımı yapmayan yönde bir anlayış geliştirmelerinden, kız ve erkeğin eşit

eğitim ve çalışma fırsatlarına sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Cinsiyete göre erkek öğretmen adaylarının aile işlevleri puanlarının kız öğretmen adaylarının aile işlevleri puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum kız öğretmen adaylarının aile işlevlerinin erkek öğretmen adaylarına göre daha sağlıklı olduğu anlamına gelmektedir. Kız öğretmen adayları ailelerinde, erkek öğretmen adaylarına göre iletişimin daha etkili olduğunu, aile üyelerinin sorumluluklarını daha fazla yerine getirdiğini, duyguların daha rahat ifade edilebildiğini, davranışların daha kontrollü olduğunu, genel olarak sıcak ilişkilerin var olduğunu ve tüm aile işlevlerinin daha sağlıklı şekilde yerine getirildiğini ifade etmektedirler.

Erkekler ailelerini, işlevlerini yerine getirme noktasında daha yüksek düzeyde sağlıklı olarak algılamaktadırlar. Bu bulgu literatür incelendiğinde cinsiyet açısından aile işlevleri algısının farklılaştığını gösteren araştırmalar (Bulut, 1993; Özgen, 1999; Türküm ve diğerleri, 2003; Doğan, 2006; Yüksel, 2009) ile tutarlılık göstermektedir. Bu bulgunun aksine Çataloğlu (2011)'in çalışmasında duygusal tepki verme alt boyutu dışındaki aile işlevlerinin erkek ergenler tarafından daha sağlıklı algılandığı belirtilmektedir.

Bu çalışmada erkek öğretmen adaylarının aile işlevlerini kızlara göre daha sağlıklı olarak algılamalarında, erkeklerin daha bağımsız büyütülmelerinin ve aileleriyle daha az zaman geçirmelerinin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminin bulgularında yaşamın büyük bölümünün geçirildiği yerin, öğretmen adaylarının genel öz-yeterliklerini etkilemediği saptanmıştır. Bu sonuç Sezer, İşgör, Özpolat ve Sezer'in (2006) uzun süredir köyde yaşayanların öz-yeterliklerinin şehirde yaşayanlara göre daha düşük olduğu bulgusuyla uyumsuzdur.

Çalışmada yaşamlarının büyük bölümünü küçük şehir veya köyde geçirenlere göre büyük şehirde geçirenlerin ailelerinde her türlü duygu ve düşüncenin daha rahat ifade edilebildiği saptanmıştır. Bu durumun yaşamının büyük bölümünü büyük şehirde geçiren öğretmen adaylarının köy ve küçük şehirde geçirenlere göre daha az sosyal baskı altında olmalarından ve büyük şehirlerde her türlü düşünceye daha fazla hoşgörüyle yaklaşılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt probleminin bulgularında öğretmen adaylarının gelir düzeyinin onların öz-yeterlik düzeylerini etkilemediği saptanmıştır. Kumar ve Lal (2006) ve Telef ve Karaca'nın (2011) ergenlerle yaptıkları çalışmalarda da ailenin ekonomik durumunun öz-yeterlik

üzerinde etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bu durumun aksine literatürde bazı çalışmalarda (Vardarlı, 2005; Yardımcı, 2007; Biçer, 2009; Aydın, 2011) ailenin ekonomik durumunun öz-yeterliği yordadığı belirtilmektedir.

Ailelerinin gelirleri 500-999TL ve 1000-1499TL olan öğretmen adaylarının aile işlevleri ortalamalarının, ailelerinin gelirleri 1500-1999TL ve 2000TL ve üstü olanlara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. 1500-1999TL ve 2000TL ve üstü gelir düzeyindeki öğretmen adaylarının ailelerinde, gelirleri 500-999TL ve 1000-1499TL olanlara göre sorunların daha etkili çözümlendiği ve duyguların açıkça ifade edilebildiği saptanmıştır. Bu durum, gelirleri 500-999TL ve 1000-1499TL olan ailelerin, maddi ve manevi herhangi bir sorun yaşandığında sorunun ortaya çıkışından çözümlenmesine kadar aile içi işlevlerini etkili bir biçimde yerine getiremediklerini ve aile üyelerinin, her türlü duygularını ağırlıklı bir şekilde sözlü ya da hareketlerle ifade edemediklerini göstermektedir.

Çataloğlu'nun (2011) araştırmasında aile işlevlerinin problem çözme alt ölçek puanlarının, Mete (2005) ve Bekir (2009)'ün araştırmalarında ise aile işlevlerinin duygusal tepki verebilme alt ölçek puanlarının orta ve yüksek sosyoekonomik düzey lehine anlamlı şekilde farklılaştığı bulguları bu çalışmada elde edilen sonuçları desteklemektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bir diğer bulgu ise istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte tüm gelir gruplarına bakıldığında gelir düzeyi arttıkça aile işlevlerinin daha sağlıklı hale gelmesidir. Kılıçaslan (2001) çalışmasında ailenin sosyoekonomik düzeyinin kardeş ilişkilerini ve aile fonksiyonlarını algılama biçiminde etkili faktör olduğunu, Sümer ve Güngör (1999) çalışmalarında ailenin sosyoekonomik düzeyinin aile ilgisi ve kabulü ile doğru orantılı olduğunu ifade etmektedirler.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın sonunda, genel öz-yeterlik düzeyi ile aile değerlendirme ölçeği toplam puan düzeyleri arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeylerinde ve aile işlevlerinde cinsiyete, yaşamın büyük bölümünün geçirildiği yerleşim birimine ve ailenin gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar görülmüştür. Araştırmanın bulguları ışığında, gelecekte ailelere yönelik yapılacak çalışmalarda sağlıklı aile işlevlerinin kazandırılması amacıyla bilgilendirici seminerler, önleyici ve gelişimsel müdahale programları düzenlenmesinin öz-yeterliğin sağlanmasında yararlı olacağı düşünülmektedir. Literatür tarama sürecinde, araştırmada yer alan

bazı değişkenlerle ilgili yok denecek kadar az araştırmaya rastlanmıştır. Bu nedenle yapılacak olan yeni araştırmalarda değişkenlerin çeşitlendirilmesinin literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma sadece Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencilerinden bilgi alınarak yapılmıştır. Gelecek çalışmalarda farklı üniversitelerde okuyan öğretmen adaylarından oluşacak bir yelpazedeki katılımcılarla kültürel açıdan farklılıklara değinilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Aydiner, B. B. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz-Yeterlik Yaşam Doyumu ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydoğmuş K, Batlaş A, Batlaş Z. ve ark. (1990). *Ana Baba Okulu*. 10. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bandura, A. (1994). Self-Efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of Human Behavior*. 4, 71-81. New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], (1998). *Encyclopedia of Mental Health*. San Diego: Academic Press).
- Bandura, A. (2005). The Evolution of Social Cognitive Theory. In K. G. Smith & M. A. Hitt (Eds.) *Great Minds in Management*. 9-35. Oxford: Oxford University Press.
- Bıkmaz, H. F. (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz-Yeterlik İnancı Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması *Milli Eğitim Dergisi*. 161.
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılganlık ve Sosyal Yetkinlik Beklenti Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Özgüzeliş Matbaası.
- Bulut, I. (1993). *Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 3. Basım, Ankara: Pegem-A Akademi
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Steca, P., ve Malone, P. S. (2006). Teachers'

Self-Efficacy Beliefs as Determinants of Job Satisfaction and Students' Academic Achievement: A Study at the School Level. *Journal of School Psychology*. 44, 473–490.

Cheung W. M., ve Cheng, Y. C. (1997). *A Multi-Level Analysis of Teachers' Self-Belief and Behavior, and Students' Educational Outcomes*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. Chicago.

Çakıcı, S. (2006). *Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çapri, B., ve Kan, A. (2006). Öğretmen Kişilerarası Öz-yeterlik Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(1), 48-61.

Çataloğlu, B. (2011). *Madde Kullanan ve Kullanmayan Ergenlerin Psikolojik Sağlık ve Aile İşlevleri Açısından Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çetin, B. (2007). *Yeni İlköğretim Programı (2005) Uygulamalarının İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çalışma Alışkanlıkları ile Öz-Yeterliklerine Etkisi ve Öğrencilerin Program Hakkındaki Görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirsar A. (1992). *Psikoterapi Türleri*. 2. Kitap. 1. Basım, Bursa: Bursa Hakimiyet.

Doğan, M. (2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Aile İşlevlerinin ve Denetim Odaklarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Epstein, K., Baldwin, L. M., ve Bishop, D. S. (1983). The McMaster Family Assessment Device. *Journal of Marital and Family Therapy*. 9(2), 171-180.

Erikson, E.H. (1950). *Childhood and Society*. New York: Norton.

Frude, N.J. (1991). *Understanding Family Problems: A psychological Analysis*. Chichester, UK: Wiley.

Gibson, S. ve Dembo, M. H. (1984). Teacher Efficacy: A Construct Validation. *Journal of Educational Psychology*. 76, 569–582.

Goddard, R. D., Hoy, W. K., ve Woolfolk-Hoy, A. W. (2000). Collective

- Teacher Efficacy: Its Meaning, Measure, and Impact on Student Achievement. *American Educational Research Journal*. 37(2), 479-507.
- Kılıçaslan, A. (2001). *Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kumar, R., Lal, R. (2006). The Role of Self-efficacy and Gender Difference Among the Adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*. 32(3), 249-254.
- Lian, C. T & Lin, T. E. (2010). Effects of Family Functioning and Family Hardiness on Self-Efficacy Among College Students. *Sunway Academic Journal*. 4, 99-107.
- McKenzie, J. K. (1999). *Correlation Between Self-Efficacy and Self-Esteem in Students*. A Research Paper, Madison: University of Wisconsin.
- Mete, B. (2005). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Empati Becerileri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Midgley, C., Feldlaufer, H., and Eccles, J. S. (1989). Change in Teacher Efficacy and Student Self and Task related Beliefs in Mathematics during the Transition to Junior High School. *Journal of Educational Psychology*. 81, 247-258.
- Özgen, C. (1999). *Kız ve Erkek Lise Öğrencilerinin Kimlik Duyguları ve Aile Algıları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ross, J. A. (1992). Teacher Efficacy and the Effect of Coaching on Student Achievement. *Canadian Journal of Education*. 17, 51-65.
- Sahraç, Ü. (2007). *Stres Kontrolü, Genel Öz-Yeterlik, Durumluluk Kaygı ve Yaşam Doyumu ile İlişkili Bir Akış Modeli*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Scholz, U., Gutierrez Dona, B., Sud, S. & Schwarzer, R. (2002). Is General Self Efficacy a Universal Construct? *European Journal of Psychological Assessment*, 18(3), 242-251.
- Sezer, F., İşgör, S. Y., Özpolat, A. R. ve Sezer, M. (2006). Lise Öğrencilerinin Öz-Yeterlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13, 129-137.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma,

- Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*. 14 (44), 35-58.
- Telef, B.B., Karaca, R. (2011). Ergenlerin Öz-Yeterliklerinin ve Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16, 499-518.
- Türkü, A. S., Kızıldaş, A., Yemenci, B. ve Bıyık, N. (2003). *Anadolu Üniversitesi Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülük Düzeyleri ile Aile İşlevleri Algıları Arasındaki İlişkilerin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Vardarlı, G. (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Öz-Yeterlik Düzeylerinin Yordanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Willemsse, M. (2008). *Exporing the Relationship Between Self-Efficacy and Aggression in a Group of Adolescents in The Peri-Urban Town of Worcester*. Unpublish Master of Art Thesis, Matieland: University of Stellenbosch.
- Woolfolk, A. E., Hoy, W. K. (1990). Prospective Teachers' Sense of Efficacy And Beliefs About Control. *Journal of Educational Psychology*. 82, 81-91.
- Yaman, S., Koray, Ö. C., ve Altunçekiç, A. (2004). Fen Bilgisi Öğrencilerinin Öz-Yeterlik İnanç Düzeylerinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2(3), 355-366.
- Yardımcı, F. K. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ile Öz-Yeterlik İlişkisi ve Etkileyen Değişkenlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*. 8. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.(Der.), (2004). *Ana-Baba Okulu*. 4. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C. ve Soran, H. (2004). Öğretmen Öz-Yeterlilik İnancı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. 58.
- Yüksel, A. (2009). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileriyle Aile İşlevleri ve Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1, 25.